

Põhifond

Kohtusse kaebamine

eht:

Wana joodik Daska Gärg.

Nali ühes waatuses.

1881. aastal, 33. jaanuaril —. andmed põhjal

Gezistand

B. Winter.

Fr. R. Kreuzvaldi nim.
Eesti NSV Pank
Pangakontode

EA 8709

Malgas.

Trükitud J. Rajander'i kirjadega.

1884.

8E2=

Erasmus Montanus

Erasmus Montanus

Erasmus Montanus

Erasmus poolest lubatud. — Riias, 23. Jaanuaril 1884.

Erasmus

Erasmus

EA 202

Erasmus

Erasmus Montanus

1881

N ä i t l e j a d .

Jaska Juhkam Jakob Härg, alguspäraline joodik.

Walla kirjutaja.

Walla kajak.

Koht: üks kohtu tuba.

Neg: minewik.

W ä r t e r .

Daselbst ist ein sehr angenehmes Hotel.

Die Preise sind

sehr billig.

Man ist sehr zufrieden.

Die Speisen sind

(Kõhtu tuba. Kirjutaja istub laua ääres ja loeb kõhtu aktiivi. Laua
pääle hulk raamatuid ja kirjutamise riistu.)

Kirjutaja. Kasaf (tes sisse astub.)

Kasaf. Wana Jaska Härg on eestuas ja palub
Teiega kokku saada.

Kirjutaja. Lase ta sisse tulla.

Kasaf (teeb ukse lahti ja hüüab). Noh, Jaska, astu sisse!

Härg (astub sisse, wõilänik kaenla all, mida ta tooli pääle
pane). Tere, tere! auus kirjutaja herra.

Kirjutaja. Tere!

Härg. Armuline kirjutaja herra, tulin Teie juurde
mõne asja pärast armu ja õigust paluma ja kaebtust sisse
andma.

Kirjutaja. Sooh! Mis sinu nimi on?

Härg. Tulin mõne asja üle kaebama ja armu pa-
luma. (Mäitab wõiläniku pääle.)

Kirjutaja (pilgutab kasafu poole filmi, tes wõiläniku ära
wiib). Minu nimi on: Jaska, Juhkam, Jakob Härg.

Kirjutaja. Härg?

Härg. Jah, Härg. Minu isal oli weel rohkem
niisugusid Härgi; aga mina olin temal ikka see kolme arm-

Sam Härg; sest iga ford kui isa õhtu kodu tuli, waatas ta kangeste kõikide weikeste Härgade töö järele; aga minu töö järele ei waatanud tema ilmasi, waid tõstis mind oma põlwele pääle ja mängis minuga — sest minu isa oli suur mängumees.

Kirjutaja. Siis on Jakob sinu ristiniimi?

Härg. Jah, annus kirjutaja herra, kätt ei julge mina Teiega selle pääle just mitte lüüa, ega oma pääd pandiks panna, et kindlaste woiksin ütelda ennast Jakobi olewat. Waatke! Mina ise seda mitte selgeste ei tea: kas olen Jakob ehk Priidu.

Kirjutaja. Seda sa pead onnemeti teadma, mis sinu ristiniimi on?

Härg. Ei, aulik kirjutaja herra, oma nime järele täieste uurida, ei ole mull sugugi weel meele tulnud; olen küll mõnikord targemate inimeste käest nõudnud ja neile nende waewa wiina topsiga ära tasunud, aga õiget otsust oma ristiniime üle ei ole mina siiski weel mitte kätte saanud. Ja õigust ütelda, on see ka üks wäga raske tükk! Sest waatke, meie „Härjad“ oleme ikka paari wiisi ilmale sündinud. Kui meid mõlemaid, see on mind ja minu kaashärga, nüüd ühel pühapäawal ka ristiti, panti ühele Jakob ja toisele Priidu nimeks. Sellamal päawal juhtus aga ime kange külm olema, nii et linnud lennust maha kukkusiwad, wanad waresed hinge waakusiwad ja surma saiwad, sellepärast ei woi ka mitte imeks panna, et kirikust kodu sõites toine pisutene Härg waderite sülest — kelle pääd kiriku kõrtsi wingust tubliste aurasiwad — maha kukkus

ja külma roaks sai; vaatke, see ep' see põhjus nüüd on, miks mina ka selgeste ei tea ütelda: kas ma ise olen see ära külmanud, või olen tema wend, kes elama jäi.

Kirjutaja. See ei puutu seie!

Härg. Ei! Teda mateti kirikuaeda.

Kirjutaja. Suu kinni! Süündinud?

Härg. Kes? — Wõi mina?

Kirjutaja. Jah!

Härg. Nii kui ma Teile juba kord ütlesin: talwel kange külмага, oma naesest — mitte — Härja naesest oma emast.

Kirjutaja. Tõbras! Mis juttu sa ajad. Mina küsin: kus sa oled süündinud?

Härg. Jah, armuline kirjutaja, seda mina mitte ei tea; sest sell korral ei mõistnud ma weel midagi tähele panna.

Kirjutaja. Kus sa üles oled wõetud?

Härg. Sää! kus ma maha kukkusin.

Kirjutaja. Wasikas! Mina küsin: kus hingekirjas sa ülewal seisad?

Härg. Jah (mõtleb). Mina arwan nõnda, et kõrtsi wõlaraamatus tõeste ülewal seisin; sest ma olen tähele pannud, et kõrtsimees mind mittu korda on üles kirjutanud.

Kirjutaja. Oh kannatust!

Härg. Ei mitte, auus kirjutaja herra, Teile olete oma rehkuungi ilma kõrtsimeheta teinud; sest mitte kannatamisega üksi, waid mõtlemise — ja kannatamisega olen ma

ilmale sündinud, ja nõnda on kõrtsimees mind ka oma raamatuisse üles kirjutanud. — Mina ise olen omas kodus Mäeotsa talu saunas sündinud; ta ei olnud küll mitte minu päris ja on ka nüüd juba ammugi ära põlenud, ja asemele on üks ilus õnnapuu kasvanud.

Kirjutaja. Kas sinul wanemaid ka on?

Härg. Jah, on küll, kaks tükki, üks isa ja tõine ema. Wana ema suri weel hilja aja eest ära, aga minu õnnis isa elas oma wiimse surma tunnini weel.

Kirjutaja. Kui wana?

Härg. Jah, ema ütles, et tema omast wemmast, keda sõja ajal soldatiks wiitnud, kaks aastat wanem olnud. Mind taheti ka omal ajal nekrutiks anda, õnn oli et wana Härg alles elas, siis jäeti mind tema toitjaks.

Kirjutaja. Mis ammetimees sinu isa oli?

Härg. Jah — waatke, minu isa, enne kui ta suri, ei olnud mitte märkigi ammetimees; pärast oli ta: enne lõunat piimapois; pärast lõunat: lojuste karjane ja õhtu elas ta ikka kõrtsis ja wiskas klõnksu.

Kirjutaja. Kasi, oma lorijutuga.

Härg. Diguse pärast pean ütleva: piimanaene, sest et ema, enne kui ta suri, piimaga kauples; ja kui ema enam ei saanud kaubelda, siis hakkas isa tema asemel kauplema.

Kirjutaja. Tobras!

Härg. Ei, nõnda kaugele ei saanud minu isa oma elu ajal mitte, sest pääle minu ei olnud temal enam muud topraid; kui temal weel oleks moni olnud, siis oleks ta

meie wallas woinud suure ammeti pääle saada; sest nuidu oli tema üks väga tark ja mõistlik mees, nimelt: raha wäljaandmise pääle.

Kirjutaja. Mis sina oled?

Härg. Mina olen — mina olen ju Härg, Jaska Härg!

Kirjutaja. Seda mina sinu käest ei küsi, waid ittle minule: mis on sinu ammet, mis tööd sa teed ja millest sa elad?

Härg. Jah! Meed on ühed väga rasked küsimised, ja mitte ferged ära wastata. Waatke, kui mina weel weike Härg olin, õppisin ma lombaku Karja-Matši juures wilepilli puhkuma, ja selle pärast on ka kõik minu elukäik nõnda tuuline ja wilets. — Mis tööd ma teen? Jah waatke, seda mina ei oska sugugi ära seletada, see on nii mitmesugune nii mitmearuline. Waatke: praegu ma räägin, aga mõnikord ei tee mina mitte midagi. Millest mina elan? Waatke, see on kõige raskem tükk ära seletada: hommiku keedan ma tangu putru, lõunaks sojendan teda — ja õhtu istun ma kõrtsis ja rüüpan mõne topsi täie wiina.

Kirjutaja. Kas naesemees oled?

Härg. Jah!

Kirjutaja. Wõi poisimees?

Härg. Jah!

Kirjutaja. Mis lori sa ajad! Ega sa onnemeti mõlemaid korraga wõi olla, poisimees ja naesemees?

Härg. Muidugi! Enne olin ma poisimees; sest ajast saadik, kui naese wõtsin, kutsutakse mind naesemeheks. Kuus aastat oleme juba abielus ära elanud, kui üks aasta weel mööda läheb, siis on just 7 aastat täis; ja ma arwan et siis võime küll 7 aastast sõa mälestust pühitseda. Teie peate nimelt teadma, et minu naene, enne kui teda omale wõtsin, oli luuakõitja wõi luuassapa tütar, ja sellepärast mõistab tema weel täna pääwani väga hästi pühkida.

Kirjutaja. Kuidas sinu naist hüütakse?

Härg. Nüüd teda hüütakse Härjaks.

Kirjutaja. Jah, nagu mina seda ise ei teaks, — aga — ütle ommeti, mis sa öieti tahad?

Härg. Oi, mina tahan väga palju. Mina tahaksin, et muld hästi palju raha oleks, et ma peenemine ja paremine saaksin ära elada; siis weel: et mõni mind mu naesest päästaks! sest waata, Teie küll seda ei taha uskuda — tema pühib mu selga ühtelugu, nõnda et tema lähedal ei tohi enmast näidatagi.

Kirjutaja. Seda ma sinu käest ei nõua; ma tahan aga teada, miks sa seia oled tulnud ja mis sa kohtule tahad kaewata?

Härg. Ah soo! Oleskite Teie minule seda ommeti kohe ütelnud. — Jah, waatke mina tahan kaewata, esiteks selle üle, et mõnimees oli minu wasta väga ropp, sõimas mind hulguks, kaabakuks ja kõrtsijoodikuks, ja tõiseks selle üle: et minewa pühapäewa õhtu — kui ma kõrtsi laua pääle olin magama jäänud — tõmbasiwad nad minul kõrtsis ilma minu teadmata wammusse (kuue) seljast ära.

Kirjutaja. Kuidas sinu kuub wälja nägi?

Härg. Kui ta suurest murest oma endise peremehe üle oma karwa mitte ei ole muutnud ja halliks läinud, siis tahan Teile karwa päält ära seletada, kuidas ta wälja nägi.

Kirjutaja. Noh, hakka siis seletamisele pääle.

Härg. Jah! Waatke, kirjutada mina ei oska, aga ma tahan Teile sõnad ette ütelda, kuidas kirjutada tuleb, siis kirjutage järele ja kui Teie selle salmikese siis ajalehes lasete ära trükkida; küll Te näete et wargad meil siis kohe sabapidi käes on.

Kirjutaja. Noh, hää küll, hää küll! Seleta edasi.

Härg (ütleb ette). „Mina kui üks auuwäärt mees —

Kirjutaja (wihafelt). Mis?

Härg. No noh! Laske minul oumeti ette ütelda. — „Mina kui üks auuwäärt mees — tahan ütelda — pean ütleva“ — noh, Teie ei kirjuta ju fugugi.

Kirjutaja. Mis hirm sinul sellest on. See ei ole sinu asi! Näägi edasi!

Härg. Jah, minul tuleb see asi nõnda ette kui ei saaks Teie minule kirjutamisega järele, seest, waatke, mina kõneleu natukene ruttu. — „Tema oli nõnda ütelda oma sündimisest sinine, kui mõne aasta pärast walgemaks läks, lastsin teda kohe mustaks wärwida, ja kui teda siis pääwa walgel waatafin hiilgas ta mulle kõiksuguste wärwidega wasta.“ — Aga pääwa walguis on waja maha arwata.

Kirjutaja. Mikspärast siis nõnda?

Härg. Jah waatke, kui moni teda ilma pääwa walgufeta näeb, siis ta ei tunne teda ju mitte.

Kirjutaja. Sa oled piisti hull!

Härg. Ei mitte! Toeste ta hüilgas kõitsuguste wärwidega, — nüüd aga edasi: „Kes seda kuube ostab, saab palutud, minu rätssepale toist niisugust kuube ära maksta mida ma weel temale wõlgu olen.“ — Sest waatke: see warastatud kuub ei olnud ka weel mitte ära maksetud. — „Jesugused märksid tema külles ei olnud; pahemal pool kaks kulumid nõöpi; kaks auuwäärt käikset külles; nõöbi haugud terwed; ülekohtust ega wägiwaldset märki tema külles muudu tunda ei olnud.“

Kirjutada. Pea ükskord sinu ja kirjuta oma nimi alla, kui kirjutada ei mõista; siis tõmba kolm risti.

Härg. Seda tahan hää melega teha, ja pääle selle Teie wasta eluaeg tänulikuks jääda. (Silitab kirjutaja olga.)

Kirjutaja. Hää küll, hää küll, niipea kui temast midagi teada saan, lasen siud kohe kutsuda.

Härg. Aga, ei tea aus kirjutaja herra, mis Teie sellest arwate, nimelt: minu hulguks ja kaabakuks sõimamise pärast; ega ma neile ommeti seda ei wõi jätta?

Kirjutaja. Noh, küll m'e sellega ka õigeks saame; küll mina neid kohtu ette tellin ja karistada lasen.

Härg. Tänan! Aga weel midagi! Teie suure waewa ja kirjutamise eest tahan tänulik olla ja weel täna õhtu kui sundate alla kõrtfi juure tulla, wõite Teie näha, mis wana Jaska Härg wõib wälja teha.

Kirjutaja. Hää küll! hää küll! (Lähab toise tuppa).

Härg (äkki). Aga kui ta täna õhtu alla tuleb, tahan ma temale ühe päätäie anda, iga üks peab ütlemä, et Jaska üks esimene mees on.

Kasak (astub sisse). Noh, kas hakkad juba kodu minema? Mis sa veel ootad?

Härg. Noh muidugi ma lähan, ega sa minile ommeti küüthobusid ei anna et võiksin sõita. Ja kas tead, siit lähan otsekohe kõrtsi.

Kasak: Sina ei tee muud, kui ajad puhast tühja lori. Kasi ükskord minema!

Härg: Nonoh, mis asja mees siis sina oled, et mind hakkad ära ajama ja siin oma tarvu sõnu tarvitama. Dota aga pois! Ma waatan sinu hammastest, kui wana sa viete oled?

Kasak (võttab Härja õlast kinni). Noh, edasi, edasi nüüd!

Härg. Muidugi! Ega ma vähja kombel tagasi pidi ei oska minna. (Pudelit taskust võttes ja kajakule pakkudes.) Kas rüüpad ka?

Kasak. Rüüpan küll! (Tahab võtta.)

Härg (Pudelit tagasi tõmmates). Siis on ta sinul odavam kui minul; kui mina tahan tilka võtta, siis pean raha eest ostma.

Kasak (vihajelt). Noh, siis tee, et minema saad, kas kuuled? Ära loruta siin enam! (Tahab Härjast kinni võtta.)

Härg. Pea kinni, pois! Ära puutu! Sina räägid nõnda, kui oleksid sa kohtu kirjutajaks õppinud; aga mina tahan sinuga korteri wiina pääle leppida, et sa mitte sõnakest kirjutada ei mõista, ega minu kõige suuremat rehkennungi välja arvata.

Kasak. Kes teab ka?

Härg. Noh hää küll. Teeme üks proov! Kas sa saad wiis kana muna wiie inimesele nõnda ära jagada, et igaüks ühe muna saab?

Kasak. Noh, siis olen mina täteste võitnud; iga mees saab ühe muna.

Härg. Ühe muna! Jah, seda on sinule wiist mõni tark mees ütelnud, ega sa seda ise küll ei oleks jõudnud wälja arwata.

Kasak. Seda ei ole mulle keegi ütelnud, miks ma seda salgatsin.

Härg. Siis on se küll ime, et sa seda nii õigeste wiistpid wälja arwata! — Aga kas tead, jaga neid nüüd nõnda wälja, et iga mees saab ühe muna ja üks terve muna jääb weel kausi.

Kasak. Ei, seda ei wõi ükski! Siis peawad ju kuus muna olema.

Härg. Kas ma ei ütelnud, et sa seda ei mõista wälja arwata! Waata, seda wõib wiie munaga wäga hästi teha. Kuule nüüd, kui ma sulle seletan! Waata, pane hästi tähele: igaüks wõtab ühe muna ja wiies wõtab kausi ühes munaga. Wot, kas ei ole tõsi. Aga ma tahan sinule weel midagi arwata anda: Mis on üksford suur, tõineford weike ja igaford üks jalg pikk?

Kasak. Ah, see ei ole midagi.

Härg. See on küll midagi! Arwa aga wälja. Noh, ei saa jagu? Noh, siis tahan sulle ütelda. Waata, see on ommeti üks king ehk saabas; tema wõib suur ehk weike olla, aga ifka on ta üks jalg pikk.

Kasat (rahutumalt). Lõpeta üiskord oma mõistatusi ja kasi minema! (Tahab teda välja wisata, Härg taganeb ja ei läha). Kui sa hääga ei lähe, siis ma sulle näitan, kus ehitusmeister haugu jätnud, sina lobasuu!

Härg. Pois! Hirmutamine ei maksa midagi, ja ähwardamine on ära keeltud, kas mõistad? Ja sõimamise eest kaeban sind kohtusse! Ära sa nõnda uhke olla; tead muidugi, kui sa kõrvi juure tuled, ega wana Kaska siud tiialgi ilma topstita ei jäta!

Kasat. Kasi! Lobasuu oma loriga. (Päheb ära.)

Kaska (laulab).

1. Küllalt kawal mõni peiu
Käimas kosjas ka;
Moore, nägusama neiu
Onial otšib ta.
2. Esmese armu najal
Paradiisist nad
Arwatwad end iga ajal
Nõnda elawat.
3. Kui ju mööda aastapäawad
Toine liigu ees;
Maese filmad märjaks lääwad,
Kõrtsi jookseb mees.
4. Tiitarlapsed tuwikesed
Nõdraks peetaks' teid,
Mina ütlen, kaunikesed,
Mehed nõdremad.
5. Urge usf'ge nende juttu,
Kell suur habe suus;

Armastus neil jahtub ruttu,
Mõte mölgub, muus.

6. Walged westid, sabafimed

Bole usalda,

Olgu nad ka üsna uued,

Peab põlgama.

7. Urge tiial salamahhi

Mende meeste pool'

Püüda läbi afna wahhi,

Uinub wiimaks hool.

8. Küll on mitmel neinul paha

Meel, et wanaks läöb;

Küll ta ehib, raiskab raha,

Asjata foik jääb.

9. Sitsi jakid, siidi paelad,

Mõtleb, aitroad ka

Mind nüüd mehe kaenla kanda,

Wõta näpnust kah!

(Lõpp.)

